

NYHEDSBREV NR.1 - 2005 - ÅRGANG 3

Indhold

Støtte til industri og prinsebryllup	s. 2
Ny støtte til digitale projekter	s. 4
Storm tvang fortidsminder frem	s. 5
Støtte til tronstol og skrivebord	s. 6
Lade bliver restaureret	s. 8

KULTURARVSSTYRELSENS NYHEDSBREV

SLOTSHOLMSGADE 1
1216 KØBENHAVN K
TLF 72 26 51 00

REDAKTION:
KENNETH BO JØRGENSEN
kbj@kuas.dk
TLF 72 26 51 15

Sagsbehandlingen bliver hurtigere

Det vil i fremtiden blive nemmere at søge om lov til at foretage bygningsændringer i en fredet ejendom, og sagsbehandlingstiden vil blive sat ned. Allerede i år skal sagsbehandlingstiden reduceres væsentligt. Det skal i første omgang ske ved at give ejerne af de fredede ejendomme bedre vejledning i, hvordan de søger rigtigt, de skal kunne kommunikere med styrelsen på e-mail, og styrelsens afdeling for bygninger skal etablere mere effektive sagsgange.

Det bliver et af de første resultater af den bruger- og interessentanalyse, som Kulturarvsstyrelsen har gennemført i samarbejde med konsulentfirmaet Rambøll Management sidste år. Analysen blev foretaget på Kulturarvsstyrelsens hovedområder: Museer, fortidsminder og bygninger. Målet var at få præcis viden om, hvordan Kulturarvsstyrelsen blev opfattet af sine brugere, og hvor og hvordan styrelsen kunne yde en bedre indsats for sine brugere og interessenter.

Undersøgelsen var særdeles positiv i forhold til Kulturarvsstyrelsens primære mål. Da styrelsen blev oprettet for to år siden blev der sat det mål, at 90 pct. af brugerne efter fire år skulle opleve, at Kulturarvsstyrelsen havde

en væsentlig værdi for kulturarven, og at styrelsen var vigtig for sikringen af kulturarven. Undersøgelsen viser, at det mål allerede er nået. 89 pct. af brugerne mener, at styrelsen opfylder disse mål.

Når det gælder den generelle vurdering af styrelsens arbejde, er 63 pct. af brugerne tilfredse eller meget tilfredse, mens 15 pct. er utilfredse eller meget utilfredse. Der er dog store forskelle fra område til område. På fortidsmindeområdet er 77 pct. af brugerne tilfredse, på museumsområdet er det 66 pct., og på bygningsområdet 59 pct. Man kan ikke alene forklare en utilfreds bruger med, at det nok er en bruger, der har fået afslag på en ansøgning. For på fortidsmindeområdet viser det sig, at brugerne er meget tilfredse med sagsbehandlingen, også selv om de har fået et afslag.

”Det er især en stor glæde for os, at brugerne er så tilfredse med fortidsmindeområdet, fordi vi har haft klagesager over den ny finansiering af arkæologiske udgravninger i forbindelse med jordarbejder efter den ny museumslov. Men undersøgelsen viser, at afdelingen har formået at tackle problemerne på en måde, så brugerne har følt sig godt behandlet,” siger direktør Steen Hvass.

Fortsættes på bagsiden

Støtte til industri og mere kongebryllup

Kulturarvsstyrelsen har netop 12,5 mio. kr. af rådighedssummen til projekter på museerne. Igen i år dominerer projekter om "Industrisamfundets kulturarv", Kulturarvsstyrelsens satsningsområde. Bl.a. bliver der etableret et sekretariat for "Industrikulturens År 2007", som et fællesprojekt for de danske museer.

Derudover er der givet støtte til forskellige formål inden for kunst-, kultur- og naturhistorie. Følgende projekter har bl.a. fået støtte:

Kulturhistorie

Arbejdermuseet

Belysning af forholdet mellem kunst og industri (99.000 kr.)

Bornholms Museum

Nybehandling af fund samt undersøge bevaringstilstand af jernalderlokaliteterne omkring kult- og rigdomscenteret Sorte Muld nær Svaneke (250.000 kr.)

Fiskeripuljen

Projekt om forandringer i dansk erhvervsfiskeri siden 1900. Seks museer deltager (300.000 kr.)

Greve Museum

Etnologisk undersøgelse om livsformen i Håndværkerbyen (180.000 kr.)

Haderslev Museum

Zoologisk analyse af knoglemateriale fundet i en række store gruber på Østergård, Bevtoft sogn (49.200 kr.)

Haderslev Museum

Analyse- og publikationsarbejde med Benniksgård megalitkompleks (100.000 kr.)

Haderslev Museum

Analyse af keramik fra perioden 1450 til 1850, indsamlet på markerne omkring landsbyen Holm. Skal belyse hvilken keramik der var på landet (81.000 kr.)

Herning Museum

Dendrokronologiske undersøgelser af materiale fra undersøgelser i Holing ved Herning for at opnå præcise dateringer af de fundne anlæg (200.000 kr.)

Herning Museum

Arkæologisk udgravning ved Bølling Sø af Dværgebakke 1, den nordligst kendte Ahrensburg boplads i Jylland (150.000 kr.)

Kulturhistorisk Museum Randers

Bearbejdning af førromersk keramikmateriale fra Fuglsøgård Mose, hvor der er foretaget ofringer (150.000 kr.)

Kvindemuseet

Dokumentation af grundvilkår for ændringer mellem moderskab og arbejde i tre generationer (99.000 kr.)

Køge Museum

Zoologisk analyse af smykker og metalgenstande fra udgravning af håndværkerplads nær Ejby (200.000 kr.)

Langelands Museum

Undersøgelse af folkekunst i det industrialiserede samfund (151.000 kr.)

Lemvig Museum

Etnologisk undersøgelse af ikke-vestjydernes syn på det vestjyske 1750-2004 med hovedvægt på nutiden (99.000 kr.)

Lolland-Falsters Stiftsmuseum

Etnologisk undersøgelse af B&W Diesel som i mere end 100 år var en af Lollands store virksomheder (99.000 kr.)

Moesgård Museum

Opbygning af en dendrokronologisk grundkurve for dansk egetræ for tiden før Kr. f. (140.000 kr.)

Museet Falsters Minder

Tværamtsligt projekt om sukkerindustriens bebyggelsesmiljø og udvikling ca. 1870-1990. Kalundborg og Omegns Museum, Møns Museum og Lolland-Falsters Stiftsmuseum (138.000 kr.)

Museet for Holbæk og Omegn
Samarbejdsprojekt med Østsjællands Museum om jernstøberier (180.000 kr.)

Museet på Sønderkov

Undersøgelse af dansk mejeribrugs uddannelser 1887-1972 (132.000 kr.)

Nationalmuseet

Pollendiagram fra sø umiddelbart vest for bopladsen i Thy (119.000 kr.)

Nationalmuseet

Bearbejdning af materiale fra samtidsundersøgelsen "Riget på den anden ende. Kronprinsbrylluppet 2004 (50.000 kr.)

Ringkøbing Museum

Trykning af bogen "Vikinger i Vest - vikingetiden i Ringkøbing Amt" (80.000 kr.)

Roskilde Museum

Undersøgelse af tidlig plastindustri i Roskildeområdet, herunder acrylpladeindustriens begyndelse i 1950'erne (99.000 kr.)

Skive Museum

Analyse af tomter, fyldlag, grundplaner og fund. Vurdering i forhold til bebyggelsen i Limfjordsregionen og Sydsjællandskandianvien (33.000 kr.)

Svendborg og Omegns Museum

Projekt om landskabelige og kulturelle forandringer forårsaget af Odense-Svendborg-motorvejen. Samarbejde med Odense Bys Museer (192.000 kr.)

Sæby Museum

Etnologisk undersøgelse af moderne landsbyliv i tre landsbyer (90.000 kr.)

Tønder Museum

Undersøgelse af Vadehavsfiskeriets reaktioner på de ændringer, der er sket i fiskeriet i 1900-tallet (66.000 kr.)

Østsjællands Museum

Dokumentation af Stevnstort som arbejdsplads for fastansatte og værnepligtige 1953-2000 (112.000 kr.)

Aalborg Historiske Museum

Undersøgelse af de danske cementfabrikkers bebyggelsesmiljø (198.000 kr.)

Læs mere side 3

Kunsthistorie:

Esbjerg Kunstmuseum
Forsknings- og formidlingsprojekt i publikumsreaktioner (99.000 kr.)

Holstebro Kunstmuseum
Kommenteret oevrefortegnelse over Astrid Noacks værker (147.000 kr.)

J.F. Willumsens Museum
Opbygning af udstillingsaal til projektet "Tidens øjeblik. J.F. Willumsen & Den frie Udstillings første år" (85.000 kr.)
Udgivelse af publikationen "J.F. Willumsen i Europa" (87.990 kr.)

Storstrøms Kunstmuseum
Udstilling om maleren Olaf Rude i samarbejde med Bornholms og Nordjyllands kunstmuseer. (100.000 kr.)

Thorvaldsens Museum
I samarbejde med Odense Bys Museer udgives publikation "Alt danser. Tro mit ord", der omhandler fremstillinger af dans i billedkunsten fra slutningen af 1700-tallet til ca. 1850 mv (100.000 kr.)

Vejen Kunstmuseum
Projekt om Skibelund Krat - nationalt mødested 1865-1957 - sammen med Museet på Sønderkov (82.500 kr.)

Naturhistorie:

Naturhistorisk Museum Århus
Relationer mellem fuglehanners sang og hannernes kvalitet ønskes undersøgt ved hjælp af museets lydoptagelser af et stort antal gulspurves sang i årene 1979-1989 sammenholdt med hannernes levetid, målt som antal år i deres respektive territorier (149.416 kr.)

Museernes ansøgninger har været behandlet i de faglige råd for arkæologi, nyere tids kulturhistorie, kunsthistorie og naturhistorie, som har til opgave at rådgive i faglige spørgsmål. Kulturarvsstyrelsen også bevilget støtte til bl.a. konservering, seminarer og efteruddannelse, udgivelse af tidsskrifter, puljesamarbejde mellem museerne samt tidsbegrænsede tilskud til ansættelse af nye museumsinspektører.

Nyt liv i gamle industribygninger

Det ventede sammenstød mellem museumsfolk og arkitekter udeblev, da Kulturarvsstyrelsen forleden havde indbudt repræsentanter for de to faggrupper til en diskussion om, hvordan man genanvender gamle industribygninger. Tværtimod var der lydhørhed over for hinandens synspunkter og enighed om, at industribygninger er en vigtig del af kulturarven.

Seminaret foregik på Nationalmuseet og er en del af Kulturarvsstyrelsens store projekt "Industrisamfundets Kulturarv".

Som udgangspunkt for diskussionen var der udvalgt tre konkrete industrianlæg som eksempel på genanvendelse. Hvert af de tre anlæg blev præsenteret af en kulturhistoriker og en arkitekt, som selv havde været med i omdannelsen fra industribyggeri til kontorer, rum for kulturelle aktiviteter mv.:

Roskilde Gasværk fra 1863 er en fredet bygning, som i dag rummer værksteder for lokale kunstnere samt et galleri. Ved restaureringen i 1995 var det nødvendigt at fjerne hele bygningens indre, inklusive etageadskillelser, på grund af forurening fra den tidligere gasproduktion. Roskilde Museum har aktivt støttet genanvendelsesprocessen.

Københavns Sukkerraffinaderi i Valby, også kendt som "Sukkertoppen". Her er den centrale raffinaderibygning i røde mursten (opført 1913-14) bevaret, mens de fleste andre bygninger på området blev revet ned i forbindelse med renoveringen i 1990'erne og erstattet af nybyggeri. Alligevel lykkedes det for Kristian Isagers Tegnestue at fastholde mange af industrianlæggets træk. "Sukkertoppen" er i dag indrettet til kontorer.

Silkeborg Papirfabrik fra 1844 lukkede sin produktion i 2000. En lang række bygninger på det store fabriksområde er på forskellig måde bygget om og anvendes nu til kontorer, hotel, kultu-

relle formål, fitnesscenter m.m. Silkeborg Museum har været aktivt inddraget i processen.

Ikke alle udtjente industribygninger kan eller skal bevares – men vi skal vide, hvorfor vi vælger, som vi gør!

Denne sætning kunne stå som hovedkonklusion efter en livlig diskussion mellem historikere, etnologer og arkitekter.

Nogle få industrianlæg er så betydningsfulde og så velbevarede, at både bygninger og produktionsapparat bør bevares intakt som en slags museer over industrikulturen.

I den anden ende af skalaen findes der et stort antal industribygninger, som er uden kulturhistorisk interesse, og som der ikke er grund til at forsøge at bevare.

Det er imellem disse yderpunkter fra museumsløsning, over bevaring af bygningens "skal" til fragmentarisk bevaring eller nedrivning, at arkitekter og kulturhistorikere skal mødes i dialog om, hvordan gamle og nedslidte fabriks-haller kan omdannes til moderne og tidssvarende bygninger samtidig med, at den historiske identitet eller dele af den fastholdes.

Seminaret lover godt for et fremtidigt samarbejde mellem på den ene side kulturhistorikerne, der gerne vil bruge de forladte industrianlæg til at fortælle historien om en produktion og et liv, der ikke findes mere, og på den anden side arkitekterne, der skal tage hensyn til de nye brugeres behov og dermed bygherrens økonomi.

Kulturarvsstyrelsen forventer således at afholde et eller flere seminarer for bredere kredse i 2006 i forbindelse med satsningsområdet "Industrisamfundets Kulturarv".

Atlas for Gentofte

Nu har også Gentofte Kommune fået sit eget kulturmiljøatlas.

Atlasset har titlen "Gentofte – atlas over bygninger og bymiljøer",

Atlasset registrerer omkring 15.000 enkeltbygninger og 32 bymiljøer i Gentofte Kommune. Ud over det trykte atlas er der også en større database, som kommunen skal bruge i byggesagsbehandlingen og lokalplanlægning. Selve det trykte atlas kan alle borgere til gengæld få glæde af, når de vil lære mere om deres kommune og dens kulturarv.

Atlasset vil blive lagt på nettet med de enkelte bygningers bevaringsværdi og fotografier af dem. Det sker på adressen: www.kommuneatlas.dk/gentofte.

Arbejdet har været fulgt af en lokal følgegruppe, som har sikret, at den lokale viden om bymiljøerne og lokale synspunkter kommer til udtryk i atlasset. Gentofte-atlasset rummer også en gennemgang af landskabs- og bebyggelsesudviklingen i kommunen og giver således et godt billede af, hvordan og hvorfor Gentofte ser ud, som den gør i dag. Der er lagt særlig vægt på de grønne områder – både parker og kirkegårde. Og som en nyskabelse i serien af kulturmiljøatlas er der i Gentofte-udgaven også en omtale af de betydende arkitekter, der har arbejdet i kommunen.

Atlasset kan bruges af alle med interesse for kommunen, men skal først og fremmest skabe grundlag for debat om kulturarv og bevaring i kommunen. Der er udgivet 74 kulturmiljøatlas i Danmark.

Gentofte – atlas over bygninger og bymiljøer. Forhandles i boghandelen eller ved henvendelse til Byggecentrums Boghandel, Lautrupvang 1B, 2750 Ballerup, tlf. 70 12 06 00. Pris 180 kr.

Støtte til forsøg med digitale formidling

Kulturarvsstyrelsens har bevilget 3,7 mio. kr. til digitale formidlingsprojekter, der skal realiseres i 2005.

Sjællands Symfoniorkester vil tilbyde en digital visuel og auditiv oplevelse: Projektet "Midt i musikken" vil gøre det muligt at flyve igennem orkestermusikkens univers, hvor tonerne i 3D-lyd kommer bagfra og overhaler én eller kommer forfra ind i brugerens synsfelt som farver og form. Brugeren vil kunne vælge et instrument, indhente det for at lytte nærmere og så flyve videre. Projektet har fået 1.052.500 kr. i støtte. Formidlingen er primært rettet mod børn og unge.

Det Kongelige Danske Kunstakademi har fået 475.538 kr. til at udvikle en portal for netkunst/digital kunst. Portalen vil formidle den historiske oversigt og forskning inden genren med adgang til diskussionsfora, kalenderstof og et nyhedsbrev om aktiviteter.

J.F. Willumsens Museum i Frederikssund vil med 580.000 kr. i støtte etablere et interaktivt børneunivers på nettet, der både trækker på oplevelsespædagogisk indsigt og den nyeste læringsforskning inden for det digitale medie. "Vild med Willumsen" vil tilbyde generel indføring og formidle malerens liv og værker.

Struer Museums projekt "Byskriveren @struermuseum.dk" er lokalhistorisk formidling i genren "digital storytelling", hvor borgerne aktivt med deres viden bidrager til indsamling, fokusering og dokumentation af egnens fælles historie. Projektet, som støttes med 400.000 kr., involverer både ældre og yngre.

Instituttet DIEM under Det Jydske Musikkonservatorium har fået 392.000 kr. til formidling af adaptiv musik – en musikgenre, hvor brugeren kan påvirke musikken på samme måde, som man kan påvirke handlingen i et computerspil. Projektet vil bygge på seks helt nye musikværker, skabt specielt til dette projekt.

Danmark er verdenskendt for sine kongelige dragter, som De Danske Kongers

Kronologiske Samling har ansvaret for. Dragterne er skrøbelige og udstilles derfor meget sjældent i sammenhæng. Det bliver der nu rådet bod på, idet en 3D-formidling af 16 væsentlige dragter sættes i værk. Projektet henvender sig til såvel børn som voksne og formidler dragterne som interaktiv oplevelse. Rosenborg har fået 630.000 kr. til gennemførelsen.

Fire institutioner har fået støtte til at videreudvikle idéer. Det gælder Center for Designforskning, Kvindemuseet i Århus, Thorvaldsens Museum og Arktisk Institut.

I 2005 kan man igen søge Kulturarvsstyrelsens Kulturnet Danmark-pulje ved en ansøgningsrunde 1. maj og en runde til efteråret.

Marine-arkæologi til Moesgård

Moesgård Museum er nu godkendt som museum med marinarkæologisk ansvar for farvande, søer og øer i Århus Amt.

Kulturarvsstyrelsen har imødekommet en ansøgning fra museet, efter at den har været behandlet af Det Arkæologiske Råd.

Godkendelsen betyder, at Moesgård Museum fremover skal oparbejde specialisterkendskab til de konkrete fortidsminder og skibsvrag inden for sit område, føre tilsyn med allerede kendte fund, sikre kontakt til sportsdykkere og opretholde et beredskab i forhold til rekvirerede opgaver.

Moesgård råder over to medarbejdere med dykkercertifikat, en arkæolog og en konserveringstekniker. Moesgård har igennem mange år stået for udgravningen af en undersøisk stenalderboplads i Tybrind Vig på Vestfyn, hvor der er gjort sensationelle fund, som nu er på Moesgård.

Fredet hus blev for nyt

Et fredet forhus på Østergade 20 i Mariager er blevet så moderniseret, at det nu mister sin fredning.

Kulturarvsstyrelsen har indstillet, at fredningen ophæves, fordi der er så lidt tilbage af det oprindeligt fredede hus efter omfattende istandsættelser. Det Særlige Bygningssyn mener også, at forhuset ikke længere har de arkitektoniske eller kulturhistoriske værdier, som kan begrunde en fredning, og at fredningen skal ophæves.

Indvendigt er de traditionelle gulve, vægge, lofter, døre og tilsætninger udskiftet med moderne klinkegulve og loftsplader. Udvendigt er de historiske vinduer med enkeltglas i kitfalse udskiftet med

nye termovinduer med tilhørende beslåning, ligesom overfladebehandlingen og farvesætningen på facaden er uden reference til husets oprindelige udtryk.

”Disse omfattende istandsættelser betyder, at bygningens historiske islæt og autenticitet er svækket i en sådan grad, at de bærende fredningsværdier ikke længere er til stede og ikke meningsfyldt lader sig genskabe.”

Der er offentlig høring indtil 21. marts 2005.

Sommerhus fredet

Et sommerhus på Rolighedsvej i Skagen tegnet i 1916-17 af arkitekten Ulrik Plesner er indstillet til fredning. Det blev oprindeligt opført til skuespilleren Christel Holck og har været i samme families eje indtil 1987, hvor det blev solgt til en lokal arkitekt, der satte det i stand.

Sommerhuset er opført som et 1½ etagers træhus med rødmaledede lodretstillede brædder, og det har også indenfor en række detaljer tegnet af Plesner: Blandt andet det nagelfaste inventar i spisestuen og kaminen, og den oprindelige indretning og farveholdning på 1.salens rum og alkover er intakt.

Kulturarvsstyrelsen har foreslået fredningen, og Det Særlig Bygningssyn er enig. Især mener Bygningssynet, at interiørerne er usædvanlig flotte eksempler på Plesners overlegne bearbejdning af detaljerne og hans sikre farveholdning. Det viser desuden tidsånden, hvor sommerhusbyggeriet for alvor tog sin start i begyndelsen af 1900-årene. Samtidig ind-

går det i og supplerer rækken af Plesners bygninger, som med denne tilføjelse viser den arkitektoniske spændvidde i hans arbejde.

Det Særlige Bygningssyn kommer med en enkelt henstilling i forhold til det nuværende, forhøjede plankeværk/skur. Det er i ubalance med husets arkitektur og reducerer dets arkitektoniske værdier. Bygningssynet ønsker derfor den oprindelige højde af skur og plankeværk tilbage ved en kommende istandsættelse, og ved en kommende udskiftning af køkken- og badeværelsesinventar opfordrer Bygningssynet til en bedre tilpasset arkitektur, som matcher resten af husets interiører.

Fortidsminder tvunget op af storm

Fortidsminder tvunget op af stormen
Den voldsomme storm ved årets begyndelse har betydet, at en del skjulte fortidsminder og oldsager er kommet op til jordens overflade. Store træer på jættestuer er væltet, og i rodkagen kan der sidde meget værdifulde oldsager, der er vigtige for jættestuens historie.

De største skader på fortidsminder er sket på Djursland og omkring Viborg. Der er meldt om væltede træer på gravhøje og jorddiger.

”Det har været så uheldigt, at jorden var meget fugtig, da stormen satte ind. Derfor kunne selv meget store grantræer ikke stå fast. Og når de vælter, rykker hele rodnettet op med en rodkage, der kan indeholde mange kubikmeter jord – fyldt med fortidslevn,” siger arkæolog Torben Dehn, Kulturarvsstyrelsen.

Erfaringen fra sidste orkan i 1999 er, at man først bliver opmærksom på skaderne på fortidsminderne et stykke tid efter stormen, fordi de først kommer til syne i forbindelse med opryddningsarbejdet.

Hvis man opdager et væltet træ på et fortidsminde, skal man i første omgang save træet af så tæt på rodkagen som muligt. I mange tilfælde vil rodkagen nærmest vippe på plads igen, og så begraves oldsagerne igen. Hvis rodkagen bliver liggende på jorden, skal man lade den ligge og kontakte det lokale museum.

Hvis man i det hele taget er det mindst i tvivl, så kontakt det lokale museum. Man bliver ikke pålagt at betale for at få udbedret skader på et fortidsminde efter en storm. Derimod kan man risikere at blive pålagt at betale, hvis man har fjernet rodkagen eller på anden måde har ødelagt fortidsmindet.

Stormen kan også have afdækket fortidsminder, som ikke er kendte. I så tilfælde er man forpligtet til at kontakte det lokale museum

Tronstolen bliver sat i stand

Den danske tronstol, Thorvaldsens skrivebord, opretstående klaverer og preussiske kobberkasser er nogle af de enestående kulturgenstande af national betydning, der nu kan se frem til en kærlig hånd.

Kulturarvsstyrelsen har fordelt første pulje til konservering af truede genstande af enestående national betydning. 25 statsanerkendte danske museer havde ansøgt om tilskud til i alt 49 genstande, som de mente krævede hurtig konserveringsindsats for at overleve. Omkring halvdelen af ansøgningerne er blevet imødekommet med et samlet beløb på 4.341.592 kr.

Bevaringspuljen blev oprettet af regeringen forrige år for at få løst påtrængende bevaringsproblemer for genstande af "enestående national betydning". Det skete i forbindelse med regeringens plan for en langsigtet bevaring af kulturarven: "Bevaring med perspektiv".

Uddeling af puljen sker en gang om året, og i år var der seks millioner kroner til rådighed. Der blev søgt om 8,4 mio. kr.

Det enkelte museum skulle begrunde, hvorfor det anså den pågældende genstand for at være af enestående national betydning. Derefter er ansøgningerne behandlet af Kulturarvsstyrelsens faglige råd, og ud fra deres indstillinger har styrelsen truffet afgørelse om, hvilke projekter der skal støttes i år.

Det blev følgende projekter:

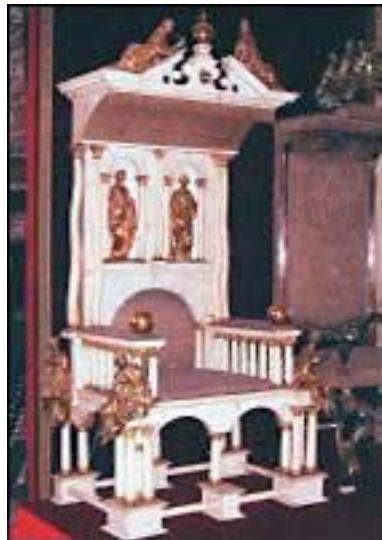
Rosenborgsamlingen

1. De danske kongers tronstol (514.180 kr.)

Verdens ældste tronstol fra 1671 har fået svære skader på grund af tidligere dårlig klimaregulering på slottet. Tronstolen består bl.a. af narhvalstand, som man troede var horn af enhjørninger.

2. Chatol (674.000 kr.)

Et skab til kongens kostbarheder skulle selv se kosteligt ud, og dette hører til de få fyrstelige pragtskabe, rokokkoens største chatol med både fløjte- og trompetværk, udført af C.F. Lehmann til Frederik 5. i 1757. Både skab og spilleværk bliver nu restaureret.

Kunstindustrimuseet
3. 292 tegninger (187.375 kr.)

Dansk kunstindustri begyndte med arkitekten G.F. Hetsch (1788-1864), og hans mange tegninger og akvareller inden for ornamentik, interiører, møbler, porcelæn har påtrængende behov for konservering.

Thorvaldsens Museum
4. Skrivebord (19.800 kr.)

Thorvaldsens eget skrivebord udstilles sammen med andet af kunstnerens indbo i en mindstue på museets 1. sal. Det er ved at gå fra hinanden.

Musikhistorisk Museum
5. Selvspillende klaver (84.817 kr.)

Indtil grammfonen kom, var de selvspillende klaverer populære. Museets eneste eksemplar af et dansk bygget kan nu blive selvspillende igen.

6. Opretstående klaver (90.125 kr.)
C.C. Hornungs klaver i palisander fra 1844 med strenge udspændt i helstøbt jernramme var en dansk opfindelse, som siden blev standard i alle klavertyper. Efter restaurering vil det blive udstillet ved særudstilling om dansk klaverindustri.

7. Acetatplader (52.877 kr.)
Komponistens Vagn Holmboes egne plader – formentlig den eneste store samling optagelser fra denne periode af en samtidig komponists værker. Samlingen skal renses og overføres til digitalt medie.

Odense Bys Museer
8. 1600 genstande i H.C. Andersen Sam-

lingen (791.000 kr.)

Blæksyre-ætsning truer de mange papirer, fordi forfatteren benyttede blæk, der ødelægger papiret. En gennemgribende kemisk konservering er nødvendig, men forinden skal der findes en metode..

Fyns Kunstmuseum

9. Udsmykning (161.500 kr.)

Tilskud til sidste del af konserveringen af Vilhelm Bjerke Petersens første og tilsyneladende eneste bevarede monumentale udsmykning, nemlig 6 af 18 vægmalerier til Birkerød Statsskoles spisesal fra 1930.

Langelands Museum

10. Bæltsbåd (201.525 kr.)

En 100 år gammel bæltsbåd af træ bygget af bådebygger Schrold fra Kerteminde er nu så skrøbelig, at den kræver nænsom konservering. Det er den eneste bevarede bæltsbåd, og den vil indgå i samlingen af både fra Storebælt og Det Sydfynske Øhav, som findes på Strynø.

Midtsønderjyllands Museum

11. Ryghvirvler fra en brugde (110.000 kr.)

I alt 11 ryghvirvler fra den haj, der på dansk hedder brugde (*Cetorhinus* sp.), er udgravet i Gram Lergrav. Fundet er enestående, fordi der ikke er fundet fossile hajhvirvler af denne art andre steder i Danmark. Fossilerne skal fritlægges og stabiliseres.

Haderslev Museum

12. Fiskegærde (50.000 kr.)

Et 1,5 m langt stykke af et 53 m langt fiskegærde fra overgangen mellem ældre og yngre stenalder. Fiskegærdet blev fundet i Slivsoen, hvor der engang har været stenalderboplads. Der blev udgravet 9,5 m af gærdet, der skulle lede fisk til en ruse. De 1,5 m skal nu konserveres, så det kan udstilles i museets stenalderudstilling. Det er første gang, det er lykkedes at konservere et stenalder-fiskegærde.

13. Jerngenstande (200.000 kr.)

Fra våbenofferfundet fra Ejsbøl Mose-udgravningerne 1956-64 skal man nu have genkonserveret 588 våbendele i form af sværd, spyd, lanser, skjoldbuler, knive, bæltespænder o.l.

Fortsættes side 7

Museet på Sønderborg Slot

14. Blade fra krigen i 1864 (100.000 kr.)
250 grafiske danske og tyske blade fra 1864-krigen, især samtidige træsnit og litografier giver datidens beskrivelser af krigen – fra begge sider. Det syreholdige papir nedbryder dem langsomt, og en konservering er derfor nødvendig.

15. Preussiske kobberkasser (30.800 kr.)
Da preusserne nedlagde grundsten til to store sejrsmonumenter over danskerne på Dybbøl og Als, nedgravedes kobberkasser, der indeholdt Kong Wilhelms store laksegl og en redegørelse for monumenterne. Monumenterne blev ødelagt af danskerne efter 2. verdenskrig, og de nedgravede kasser kom på museum.

Tønder Museum

16. Rokoko vitrineskab (30.000 kr.)
Skabet, der er fremstillet i Altona omkring 1780, har tilhørt borgmesteren i Tønder Carsten Richtsen og er det eneste eksemplar på skabe fra de fremragende snedkere i Altona.

Den Antikvariske Samling

17. Arkæologiske genstande fra udgravninger i 1970'erne i Ribes vikingetid og byarkæologisk udgravning i 1950'erne (692.200 kr.)

Gammel Estrup Herregårdsmuseet

18. Maleri (52.643 kr.)
Gustav de Lode den ældre malede i 1729 portrættet af Jørgen greve Scheel til hest.

Det regnes for et af mesterens hovedværker. Det er samtidig den ældste, kendte gengivelse af Gammel Estrup. Maleriet tilstand er særdeles kritisk, og det har brug for snarlig konservering.

Skagens Museum

19. Maleri (188.300 kr.)
P.S. Krøyers "Sommeraften på Skagen Sønderstrand" er et af de mest berømte danske malerier overhovedet. Et tidløst symbol på det særlige nordiske lys og sommerstemning. Værket er under nedbrydning og kræver kompliceret konservering.

Nordjyllands Historiske Museum

20. Jordfundne genstande af jern (50.000 kr.)

Fra handels- og håndværkspladsen ved Sebbersund er der fundet 450 genstande af jern, knive, lystertænder, personligt udstyr, værktøj o.l. De giver et godt indtryk af aktiviteten på handels- og håndværkspladsen, men er aktivt korroderende og ustabile.

21. Maleri (60.450 kr.)

Dobbeltportræt fra midten af 1600-tallet af borgmester Christian van Ginchel og hans hustru, Sidsel Jørgensdatter. Det er af enestående kunstnerisk kvalitet og bevaret næsten urørt, så det kan konserveres i usædvanlig autentisk tilstand.

Det forventes, at der også bliver indkaldt ansøgninger til konservering af truede genstande af enestående national betydning i år, i 2006 og i 2007.

Møllefredning ophæves

Oxholm Mølle i Brovst Kommune skal ikke længere være fredet. Vindmøllen har været fredet siden 1984, men brændte i oktober 2004, så der ikke var så meget tilbage at holde fredet.

Kulturarvsstyrelsen har derfor foreslået fredningen ophævet, og Det Særlige Bygningssyn har tilsluttet sig forslaget. Bygningssynet mener ikke, at den nu nedbrændte Oxholm Mølle længere har de kulturhistoriske eller arkitektoniske værdier, der kan begrunde en opretholdelse af fredningen. Møllen blev ved branden så skadet, at alle overflader, alt mølleinventar og hele møllehaten er væk. Samtidig blev den bærende

konstruktion så svært skadet, at man har vurderet, at den ikke kan restaureres, men skal udskiftes. En genopførelse vil derfor betyde, at alle materialer skal fornyes.

Bygningssynet finder, at disse brandskader er så omfattende, at de bærende fredningsværdier ikke længere er til stede og ikke meningsfyldt lader sig genskabe.

Vindmøllen var ellers en af de ældst bevarede og desuden et eksempel på den sjældent forekommende stråttækte type af hollandske vindmøller. Ophævelsen er nu sendt i høring indtil 15. marts 2005.

Mors følger op på atlas

Knap er blækket tørt på det ny kulturmiljøatlas for Mors, før Morsø Kommune er i gang med at bruge det til at bevare natur- og kulturværdierne på Mors.

Kommunen vil bruge atlasset til at få udarbejdet et tillæg til kommuneplanen, der omfatter alle bygninger med de fire højeste bevaringsværdier på Mors. Desuden vil tillægget omfatte beskrivelser og kort over de 30 værdifulde kulturmiljøer, som atlasset beskriver, med generelle retningslinjer for, hvordan man skal sikre miljøernes bevaringsværdier. Ifølge kommunen kan der efterfølgende blive tale om at udarbejde lokalplaner for de kulturmiljøer, der rummer byområder, i alt 21. De resterende 9 miljøer kræver lidt mere overvejelse, fordi man ikke ifølge lovgivningen kan planlægge så detaljeret, at planen f.eks. omfatter stuehuse på landbrugsejendomme. Lokalplanlægningen vil strække sig over fire-fem år.

Kommunen vil med atlasset kunne tage forskud på den kommende planlov, der formentlig vil indeholde krav om, at kommuneplaner skal indeholde retningslinjer og redegørelse for sikring af kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder beliggenheden af værdifulde kulturmiljøer og andre bevaringsværdier.

Atlasset registrerede i alt ca. 8.200 bygninger opført før 1940, som nu indgår i den daglige byggesagsbehandling. Det giver nu anledning til, at kommunen overvejer at udarbejde en folder, som fortæller om bygningsregistreringen og giver råd og vejledning om istandsættelse.

Også Morslands Historiske Museum, der spiller en stor rolle i bevaringsarbejdet, vil bruge atlasset her og nu, bl.a. har man planer om at udarbejde et undervisningsmateriale for børn på baggrund af kulturmiljøatlasset.

Lade restaureret

En af Sønderjyllands mest monumentale holstenske lader bliver nu bragt tilbage til sin fordums pragt. Det er laden på det fredede bygningsanlæg Grøngaard i Tønder Kommune, der ikke bare bliver restaureret, men igen kommer til at ligge frit i landskabet uden moderne sidebygninger.

Kulturarsstyrelsen har givet tilsagn om støtte på 675.000 kr., og da der samtidig er givet et betydeligt bidrag fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal, bliver det nu muligt at gennemføre projektet i 2005. Hele projektet betyder, at laden kan blive istandsat, og at de moderne tilbygninger kan fjernes, så laden igen kommer til sin fulde ret.

”Ved første øjekast ser laden sund og stærk ud, men kommer man nærmere, ser man, at den trænger til omfattende restaurering. Samtidig kan man få fjernet de siloer af beton og træ, som er opført indvendigt. Men først og fremmest slipper vi af med den nyere stald

og mellembygning, der ikke er omfattet af fredningen, og som bestemt svækker helhedsindtrykket af Grøngaard,” siger arkitekt Tony Bødtker Munch, Kulturarsstyrelsen.

Grøngaards lade er bygget i ca. 1750 og havde dengang et mægtigt stråtag. I dag er det kun delvis stråtag, mod vest er det dækket af eternit. Ved restaureringen bliver hele taget igen af strå. Til anlægget var der engang en staldbygning parallelt med laden, så der blev dannet et symmetrisk gårdrum med stuehuset. Men staldbygningen brændte for ca. 100 år siden og er aldrig genopført. I 1975 opførte de daværende ejere en 44 meter lang staldbygning af gasbeton ved siden af den gamle lade, forbundet med en mellembygning. Det er disse tilbygninger, man nu fjerner.

Stor interesse for Historiens Dag

Når den første ”Historiens Dag” løber af stabelen til foråret, nærmere bestemt søndag den 22. maj, ser det ud til at blive med et væld af forskellige arrangementer spredt over hele landet. Over 100 institutioner, foreninger m.fl. har meldt sig som interesserede i at bidrage til dagen med deres specielle vinkel på historie og kultur – og der kommer dagligt flere til.

”Ud i historien” er temaet, og med den store interesse tyder alt på, at der bliver rig lejlighed til at opleve en bid af historien. Blandt de kommende arrangører er museer, biblioteker, lokalhistoriske foreninger, kunstfor-

eninger, arkæologigrupper, børnekulturskonsulenter, ungdomsforeninger, statsskove, et musikkonservatorium og flere private seværdigheder.

Mange har endnu ikke besluttet, hvad der konkret skal ske den 22. maj og i dagene op til, mens andre er langt fremme i planlægningen. Nogle vil selv stå for arrangementerne, og andre har sluttet sig sammen for i fællesskab at føre børn og voksne en tur rundt i historien. Kulturarsstyrelsen koordinerer og støtter de lokale arrangører med markedsføring, hjemmeside og fælles materialer

Foldere om dansk verdensarv

Foldere om verdensarv

I en ny serie foldere sætter Kulturarsstyrelsen fokus på Jelling, Roskilde Domkirke og Kronborg, der foreløbig udgør Danmarks bidrag til UNESCO’s prestigefyldte liste over verdens ypperste kultur- og naturarv, ”World Heritage List”. Sidste sommer fik Grønland desuden optaget den storslåede Ilulissat Isfjord på listen som verdensnaturarv. Det er Kulturarsstyrelsen, der fremlægger nye forslag til Verdensarvslisten.

Folderne er rigt illustreret og fortæller for hvert af de tre nationalmonumenter, hvorfor de er fundet værdige til optagelse på listen. Der er også en kort beskrivelse og en gennemgang af historien. Endelig bliver der gjort rede for UNESCO-konventionen om beskyttelse af verdens kultur- og naturarv, som er baggrund for Verdensarvslisten.

Folderne kan fås ved henvendelse til Kulturarsstyrelsen eller downloades i PDF-format ved at følge linket nedenfor.

Aftale om samtidskunst

En ny aftale med COPY-DAN Billedkunst sikrer museerne mulighed for flere gengivelser af kunstværker i databasen Kunst Indeks Danmark (KID). En aftale mellem Kulturarsstyrelsen og COPY-DAN Billedkunst har fået et tillæg, der giver mulighed for i visse tilfælde at gengive et kunstværk med mere end ét billede. Det drejer sig om kunstværker, der består af flere dele. Det bliver nu tilladt særskilt at gengive alle elementer, der indgår i en serie. Også værker, der kræver flere gengivelser for at give en meningsfuld præsentation. Der er mulighed for op til 10 gengivelser af hvert værk. Aftalen forventes at få betydning, når museerne i slutningen af 2005 kan begynde at indberette deres kunstværker til KID digitalt.

Romantisk have restaureres for 1,2 mio. kroner

Kulturarvsstyrelsen har bevilget 1,2 mio. kr. til restaurering af søer og vandløb i haveanlægget ved Liselund Gl. Slot på Møn. Det lille stråttækte slot er opført i 1790'erne af arkitekt Andreas Kirkerup, som også anlagde parken i romantisk stil med hytter, lysthuse og skulpturer. Slottet har været museum siden 1938, og hele anlægget er i dag fredet efter bygningsfredningsloven.

I forbindelse med den kommende restaurering af havens vandanlæg vil de sten-satte kanter blive genopbygget, søernes lerklinede bund bliver tætnet, de delvis skjulte kanaler og rørforbindelser sættes i stand, og sluser og stigborde mellem de enkelte søer og kanaler vil blive fornyet. De planlagte arbejder udgør første etape i en større restaurering, som antagelig vil beløbe sig til ca. 4,2 mio. kr. Den samlede

udgift til første fase forventes at blive på ca. 1,6 mio. kr., hvoraf Kulturarvsstyrelsen altså bidrager med hovedparten.

Ansøgningen om støtte har været behandlet i Det Særlige Bygningssyn, som fandt, at "der er tale om et af landets væsentligste romantiske haveanlæg og som sådan et vigtigt element i dansk bygningskultur, i hvilket sø- og vandanlægget udgør en væsentlig del af det samlede anlæg."

Liselund blev oprindeligt opført som landsted for kammerherre Antoine de la Calmette og hans hustru Lise. Ægteparret havde på rejser i Europa stiftet bekendtskab med den romantiske havekunst inspireret af Rousseaus naturfilosofi og fik i slutningen af 1700-tallet omsat disse idéer til virkelighed på ejendommen

nær Møns Klint. Med et system af kunstige søer, øer og rislende vandløb afvekslende med slyngede stier og uregelmæssig beplantning skabte de et lille stykke "ideallandskab". Naturoplevelsen fuldendes af skiftende scenerier opbygget omkring et norsk bjælkehus, en schweizisk hytte, et kinesisk lysthus samt en kunstig ruin, der dog forsvandt ved et klinteskred i 1905.

Der er offentligt adgang til både slot og slotspark inden for bestemte tidsrum.

Sammenstyrtet kostald genopføres

En sammenstyrtet kostald på den fredede herregård Østrupgård ved Faaborg var blandt skaderne, da orkanen i december 1999 hærgede landet. Stalden bliver nu genopført med en økonomisk støtte fra Kulturarvsstyrelsen på 6,2 mio. kr.

Østrupgård er et af landets få bevarede borganlæg fra middelalderen. Hovedbygningen, hvis ældst bevarede del er et stenhus formentlig fra slutningen af 1400-tallet, er anlagt på et voldsted omgivet af en voldgrav. Mod vest, nord og øst ligger avlsgårdens mægtige bindingsværksbygninger, der sammen med voldgraven danner en stor lukket gårdsplads.

Man ved ikke præcis, hvornår kostalden er opført, kun at den blev ombygget og antagelig udvidet i 1854. Da bygningen

væltede i 1999, blev tagværket knust, mens hovedparten af de øvrige bygningsdele heldigvis kunne reddes. I dag er kun fundamentet tilbage på stedet, og herregårdsanlægget mangler i høj grad sin afgrænsning mod vest.

Det Særlige Bygningssyn behandlede projektet til genrejsning af kostalden den 16. december 2004. Bygningssynet anser kostalden, der væltede i orkanen 1999, for umistelig. Dels har den med sin store bredde og markante hovedform stor bygningskulturel værdi som selvstændig bygning, dels indgår den som element i en unik herregårdshelhed og som afgrænsning af det store gårdsrum.

Genopbygningen af kostalden er således af alt afgørende betydning for en genska-

belse af Østrupgård som en af landets væsentligste herregårdshelheder. Tidspunktet for genrejsningen falder desuden sammen med ejerens istandsættelse af de øvrige bygninger på stedet, hvilket vil få kostalden til at indgå i en fin sammenhæng med det istandsatte anlæg.

De bevarede bygningsdele fra kostalden – tømmer, vinduer, døre og luger – ligger for øjeblikket nummereret og opmagasineret på gården og vil i videst muligt omfang blive genanvendt.

Nye rådgivere

Eksperter fra landets museer og universiteter er nu klar til at rådgive Kulturarvsstyrelsen i en række faglige spørgsmål for de næste tre år. Der har netop været afholdt valg til styrelsens fire faglige råd blandt landets statsanerkendte og statslige museer, og samtidig har universiteter og hovedmuseer udpeget deres repræsentanter.

Kulturarvsstyrelsens faglige råd for arkæologi, kunsthistorie, naturhistorie og nyere tids kulturhistorie består af repræsentanter for de tre statslige hovedmuseer (Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst og Statens Naturhistoriske Museum), for landets øvrige statslige og statsanerkendte museer samt for universitetsverdenen. I Fællesrådet sidder direktørerne for de tre centrale statslige museer, formændene for de faglige råd samt Kulturarvsstyrelsens direktør.

Det er de faglige råds opgave at rådgive styrelsen i museumsspørgsmål, herunder fordeling af de årlige tilskud til forskningsprojekter og til indkøb af kunstværker, genstande mv. Hertil kommer opgaver inden for koordinering af museernes virke, styrelsens satsningsråd, ansøgninger om statsanerkendelse samt kvalitetsvurdering af museerne. På arkæologiens område kan rådsmedlemmerne desuden besøge igangværende udgravninger med henblik på rådgivning om udgravningsmetoder og økonomi.

I efteråret har der været valg til de faglige råd blandt landets statsanerkendte og statslige museer, hvor alle fastansatte museumsinspektører har kunnet opstille. Universiteter og hovedmuseer har tillige udpeget medlemmer til rådene. S sammensætningen af rådene for perioden 1. januar 2005 – 31. december 2007 er dermed klar. De nye medlemmer kan findes på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside: www.kuas.dk.

Fokus på modernismen

Modernismens Huse" bliver temaet, når Kulturarvsstyrelsen og Bygningskulturelt Råd til september holder "Bygningskulturens Dag" – i år for 13. gang i træk.

Bygningskulturens Dag er den danske betegnelse for den årligt tilbagevendende, fælleseuropæiske begivenhed "European Heritage Days", som altid finder sted den anden weekend i september. I 2005 er det den 10.-11. september.

Idéen med årets tema er at sætte fokus på byggerier – både offentlige og private – fra perioden 1920-1970, men også på modernismes idégrundlag, formsprog, materialer og teknologi, som brød radikalt med tidligere tiders arkitekturopfattelse.

Vi håber, at arrangørerne i lighed med de tidligere år vil være foreninger, museer, kommuner og ejere, som ved en frivillig indsats er med til at stille skarpt på bygningskulturen med byvandring, rundvisninger, foredrag og udstillinger og ikke mindst ved at åbne og lade publikum komme indenfor i lokalområdets modernistiske huse.

Kulturarvsstyrelsen vil snarest lægge flere informationer om arrangementet på hjemmesiden www.kuas.dk.

Fortsat fra forsiden

Der er stor tilfredshed med Kulturarvsstyrelsens informationer (80 pct.) og forholdsvis stor tilfredshed med den faglige rådgivning (68 pct.). Men når det gælder sagsbehandlingstiden, vurderes styrelsen negativt på bygningsområdet. Ejere af fredede bygninger mener, at de skal vente for længe på en afgørelse, og at der er stor uensartethed i sagsbehandlingen. Der er nu sat en handlingsplan i gang med initiativer, der kan gøre brugerne mere tilfredse. Det gælder øget selvbetjening på nettet og bedre vejledning. Det skal gøres tydeligere, hvilken praksis der er inden for tilfaldelser til bygningsændringer.

Også rådgivning, betjening og service på museumsområdet skal styrkes. Der er for lidt viden om, hvad museerne har brug for af rådgivning, og museerne ved for lidt om, hvad de kan forvente af styrelsen. Man vil derfor sammen med de rådgivende udvalg udarbejde et rådgivningskatalog, der definerer den rådgivning, der gives inden for styrelsens arbejdsområder.

Styrelsens hjemmeside skal styrkes, den betragtes af mange som det vigtigste kommunikationsmiddel i forhold til styrelsen, derfor skal tilgangen være optimal. Det skal også her fremgå tydeligere, hvad styrelsen har af aktuelle målsætninger og initiativer. En række tests skal vise, hvor der skal ske forbedringer.

Inden årsskiftet skal de første selvbetjeningssystemer via hjemmesiden være i støbeskeen. Målet er, at alle ansøgninger skal kunne indsendes over nettet inden 2007.

"Undersøgelsen har vist sig særdeles værdifuld for os. Vi har nu fået et udviklingsredskab, som fortæller os præcist, hvor vi skal sætte ind for at gøre livet lettere for vores brugere. Jeg er glad for resultatet, fordi det viser, at vi på de aller mest vitale områder klarer os godt. Og vi skal nu have gjort noget ved de områder, hvor brugerne er mindre tilfredse," siger direktør Steen Hvass, Kulturarvsstyrelsen.